

ปัญหาทางกฎหมายในการนำเสนอข้อมูลของครูเกี่ยวกับเด็กในสื่อสังคมออนไลน์¹

กรรณิการ์ ประเสริฐศักดิ์²

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นแพลตฟอร์มการสื่อสารที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถสร้าง เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ สื่อสังคมออนไลน์จึงกลายเป็นพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต การเรียนรู้ และการทำงานของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อสังคมออนไลน์จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และความรับผิดชอบ เพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างเหมาะสมและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อบุคคลหรือสังคมโดยรวม

ในบริบทของการศึกษาและโรงเรียน การนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้โดยครูและบุคลากรทางการศึกษาในการเผยแพร่ข้อมูลหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก แม้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนการสอน หรือการประชาสัมพันธ์ แต่หากขาดความตระหนักด้านกฎหมาย อาจก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญ โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก ซึ่งเป็นบุคคลที่กฎหมายให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ การเผยแพร่ภาพถ่าย ข้อมูลส่วนตัว หรือเรื่องราวที่สามารถระบุตัวตนของเด็กได้โดยไม่ได้รับความยินยอมอย่างถูกต้อง อาจส่งผลให้เด็กได้รับความเสียหาย และอาจทำให้ครูต้องรับผิดชอบทั้งทางกฎหมายและทางวินัย ดังนั้น การตระหนักถึงปัญหาทางกฎหมายดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของครูอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักจริยธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ได้เกิดกรณีตัวอย่างหลายกรณีที่ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาโพสต์ภาพหรือข้อความเกี่ยวกับนักเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram หรือ TikTok โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือตัวเด็กนักเรียนเอง หรือกรณีที่ครูแสดงความคิดเห็นเชิงลบหรือเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน เช่น ผลการเรียนหรือปัญหาพฤติกรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ส่วนตัวซึ่งบางกรณี

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายในการนำเสนอข้อมูลของครูเกี่ยวกับเด็กในสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ สันตาสว่าง และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ และ รองศาสตราจารย์อรรณพ พจนานูรัตน์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มีลักษณะที่อาจเข้าข่ายการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงและจิตใจของเด็ก ส่งผลให้เกิดข้อถกเถียงทางสังคม รวมถึงนำไปสู่การดำเนินการทางกฎหมายในบางกรณี

จากการศึกษาค้นคว้า ความหมาย ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พบว่าการนำเสนอข้อมูลของครูเกี่ยวกับเด็กในสื่อสังคมออนไลน์ มีปัญหาอยู่หลายประการ สามารถสรุปได้ ดังนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาการที่ครูละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของเด็กนักเรียนที่กระทำความผิดในโรงเรียน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 20³ บัญญัติเรื่องการให้ความยินยอมในกรณีเจ้าของข้อมูลเป็นผู้เยาว์ โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นผู้เยาว์ ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ โดยการสมรสหรือไม่มีฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วตามมาตรา 27 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าว ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (1) ในกรณีที่การให้ความยินยอมของผู้เยาว์ไม่ใช่การใด ๆ ซึ่งผู้เยาว์อาจให้ความยินยอมโดยลำพังได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 มาตรา 23 หรือมาตรา 24 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีอำนาจกระทำการแทนผู้เยาว์ด้วย (2) ในกรณีที่ผู้เยาว์มีอายุไม่เกินสิบปี ให้ขอความยินยอมจากผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีอำนาจกระทำการแทนผู้เยาว์...”

การที่ครูละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของเด็กนักเรียนที่กระทำความผิดในโรงเรียน โดยการนำภาพถ่ายหรือข้อความเกี่ยวกับการลงโทษนักเรียนไปเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ แม้ว่าครูจะมีอำนาจหน้าที่ในการดูแล ควบคุม และใช้มาตรการทางวินัยต่อผู้เรียนเพื่อรักษาระเบียบและส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม แต่การกระทำดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย หลักสิทธิเด็ก และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของนักเรียนเป็นสำคัญและต้องสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child: CRC)⁴ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี ได้เน้นเรื่องหลัก ประโยชน์สูงสุดของเด็ก (Art. 3) สิทธิได้รับการปกป้อง (Art. 19) สิทธิในความลับและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Art. 16) และ สิทธิในการศึกษา (Art. 28) ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการพิจารณาปัญหาทางกฎหมายในการนำเสนอข้อมูลของครูเกี่ยวกับเด็กในสื่อสังคมออนไลน์ การเคารพและปฏิบัติตามหลักการของอนุสัญญาดังกล่าว จึงเป็นแนวทางสำคัญในการป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก และส่งเสริมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของครูให้เป็นอย่างดีเหมาะสม สอดคล้องกับกฎหมาย และจริยธรรมทางวิชาชีพครูในสังคมยุคดิจิทัล

³พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 20

⁴อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child: CRC 1989)

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 20 ยังไม่มีการกำหนดประเภทข้อมูลที่ห้ามเผยแพร่ ไม่มีการแยกกลุ่มอายุของเด็ก และไม่มีระบบบทลงโทษเฉพาะสำหรับการละเมิดข้อมูลของผู้เยาว์ ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและการตีความที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยและสวัสดิภาพของเด็กในยุคที่การเผยแพร่ข้อมูลบนโลกออนไลน์ทำได้ง่ายและรวดเร็ว

ปัญหาประการที่สอง คือ ปัญหาการที่ครูใช้เด็กนักเรียนเป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวทางสื่อสังคมออนไลน์ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม วางหลักเกณฑ์ด้านวินัยและความประพฤติของครู โดยมาตรา 82⁵ บัญญัติว่า “ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องรักษาวินัยที่บัญญัติเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติไว้ในหมวดนี้ โดยเคร่งครัดอยู่เสมอ” กฎหมายฉบับดังกล่าวถูกตราขึ้นในช่วงเวลาที่สื่อสังคมออนไลน์ยังมิได้มีบทบาทแพร่หลายเช่นในปัจจุบัน ส่งผลให้แนวคิดและขอบเขตของการกำกับพฤติกรรมครูตามกฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นไปที่การกระทำในลักษณะ “ออฟไลน์” เป็นหลัก แต่ในปัจจุบันบริบทการสื่อสารได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ครูสามารถสื่อสาร แชร์ข้อมูล หรือเผยแพร่ความคิดเห็นผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ตลอดเวลา และการกระทำดังกล่าวอาจส่งผลกระทบเป็นวงกว้างได้ในเวลาอันสั้น ยิ่งไปกว่านั้นโลกออนไลน์ยังเปิดช่องให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ ที่กฎหมายเดิมไม่อาจรองรับได้อย่างครอบคลุม ขาดกลไกเฉพาะที่รองรับบริบทดังกล่าวอย่างจริงจัง ขาดบทบัญญัติที่ครอบคลุมพฤติกรรมในสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะ อาจทำให้ไม่สามารถรองรับปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารในโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เห็นว่า การนำเด็กไปทำคอนเทนต์เป็นประเด็นปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคมไทยและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คอนเทนต์เด็กมีทั้งคอนเทนต์ที่เป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ทำทาง หรือคำพูดของเด็กที่เน้นความน่ารัก ตลก และไร้เดียงสา คอนเทนต์เกี่ยวกับการสอน การทำกิจกรรมหรือการพัฒนาเด็ก และคอนเทนต์ที่เน้นการบันทึกเรื่องราวในชีวิตประจำวัน โดยมีพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และครู เป็นผู้ผลิต และเผยแพร่ในช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ของตนเอง ซึ่งข้อมูลบางส่วนอาจมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เช่น เด็กอยู่ในลักษณะเปลือยหรือกึ่งเปลือย เด็กมีอาการร้องไห้ หวาดกลัว วิตกกังวล ไข้จากไม่สุขภาพ แสดงกิริยาทำทางหรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น โดยครูและบุคลากรทางการศึกษาบางส่วนมักทำคอนเทนต์เด็กในพื้นที่โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งมีทั้งกรณีที่เด็กหรือผู้ปกครองไม่ได้ให้ความยินยอม หรือให้ความยินยอมแล้ว แต่ไม่ได้อยู่บนฐานของความรู้ความเข้าใจที่รอบด้านและไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบที่เด็กอาจได้รับในอนาคต

⁵ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 82

คอนเทนต์เด็กกลายเป็นช่องทางในการแสวงประโยชน์จากเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเพื่อการเพิ่มยอดโลก ยอดแชร์ และยอดผู้ติดตาม การรับโฆษณาสินค้า ที่ทำให้เด็กถูกนำเสนอเสมือนเป็นสินค้าเพื่อให้ได้รับความสนใจจากสาธารณะ⁶ ปรากฏการณ์ดังกล่าวตอกย้ำชัดเจนว่า “ทุกวันนี้ ใครก็เป็นสื่อได้” มือถืออยู่ในมือเราทุกคน ด้านหนึ่งช่วยเชื่อมต่อทุกคนบนโลกเข้าไว้แต่ปลายนิ้ว สร้างประโยชน์มหาศาล แต่อีกด้านก็เป็นภัยเงียบได้เช่นกัน⁷

ปัญหาประการที่สาม คือ ปัญหาการแก้ไขเยียวยาความเสียหายในกรณีที่เด็กนักเรียนถูกรุละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทางสื่อสังคมออนไลน์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 33⁸ บัญญัติว่า “เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิขอให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลดำเนินการลบ หรือทำลาย หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้...” แม้กฎหมายฉบับดังกล่าวจะกำหนดให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิขอให้ดำเนินการลบ หรือทำลาย หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ก็ตาม แต่ความทรงจำและการเผยแพร่ซ้ำโดยบุคคลอื่นทำให้ข้อมูลดังกล่าวยังคงอยู่ในโลกออนไลน์ และสามารถถูกนำมาใช้อีกครั้งได้ในอนาคต เพราะร่องรอยดิจิทัล (digital footprint) ที่หลงเหลืออยู่อาจกลายเป็นอุปสรรคต่ออนาคตของเด็ก และกระบวนการเยียวยาไม่อาจหยุดเพียงการลบข้อมูล สิทธิดังกล่าวมีลักษณะเป็นการแก้ไขปัญหาหลังเกิดเหตุ (Reactive) เป็นหลัก และไม่อาจลบล้างความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วในโลกความเป็นจริงได้

นอกจากนี้ ปัญหาที่ยังซับซ้อนขึ้นจากความขาดแคลนคณะกรรมการหรือหน่วยงานเฉพาะด้านภายในโรงเรียนที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการใช้สื่อออนไลน์และการปกป้องสิทธิเด็ก หากไม่มีโครงสร้างที่ชัดเจนและเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการคุ้มครองข้อมูลและสิทธิเด็ก การป้องกันและการเยียวยาความเสียหายก็ไม่สามารถทำได้อย่างเป็นระบบ โรงเรียนจึงยังคงต้องพึ่งพาการลบข้อมูลตามมาตรา 33 เพียงอย่างเดียว ซึ่งถือว่ายังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาและเยียวยาเด็กอย่างแท้จริง

⁶ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ข่าว กสม. และเหตุการณ์สำคัญ, กสม. แฉลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 14/2568 กสม. มีข้อเสนอแนะในการคุ้มครองสิทธิเด็ก กรณีเด็กถูกนำไปทำคอนเทนต์ โดยละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวและเสียงต่อภัยออนไลน์, [online], Available URL: <https://www.nhrc.or.th/index.php/th/NHRC-News-and-Important-Events/14375>, 2568 (ธันวาคม, 1).

⁷ Thai PBS The ACTIVE, เมื่อ ‘เด็กคือคอนเทนต์’ นี่เราเป็นพ่อแม่ เป็นครู หรือ อินฟลูเอนเซอร์ ?,ออนไลน์, [online], Available URL : <https://theactive.thaipbs.or.th/read/respect-childrens-rights>, 2568 (ธันวาคม, 1).

⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 33

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหากฎหมายในการนำเสนอข้อมูลของครูเกี่ยวกับเด็กในสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นปัญหาต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาการที่ครูละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของเด็กนักเรียนที่กระทำความผิดในโรงเรียน ผู้ศึกษาเห็นว่าสมควรที่จะต้องแก้ไขในบทบัญญัติมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยมีหลักการเพื่อเสริมสร้างความคุ้มครองข้อมูลของผู้เยาว์ให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยกำหนดการแบ่งกลุ่มอายุของผู้เยาว์อย่างชัดเจนเป็นสามช่วง การระบุประเภทของข้อมูล การสร้างระบบความยินยอมที่สอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาเด็ก โดยให้ผู้เยาว์บางช่วงอายุสามารถมีส่วนร่วมในการให้ความยินยอม นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มทั้งโทษทางปกครอง โทษทางแพ่ง และโทษทางอาญา ทำให้การละเมิดข้อมูลของผู้เยาว์เป็นเรื่องที่ต้องรับผิดชอบอย่างจริงจัง

ดังนั้น จึงขอเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 20 ว่า “เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ การเก็บ ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ “ผู้เยาว์” หมายถึง ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้แบ่งกลุ่มอายุของผู้เยาว์เพื่อกำหนดระดับการคุ้มครอง ดังนี้

- (1) ผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 10 ปี
- (2) ผู้เยาว์อายุตั้งแต่ 10 ปีแต่ไม่ถึง 15 ปี
- (3) ผู้เยาว์อายุตั้งแต่ 15 ปีแต่ไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์

ห้ามผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเก็บ ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ในลักษณะดังต่อไปนี้ ไม่ว่ากรณีใด แม้จะได้รับความยินยอม เว้นแต่เป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์หรือเป็นไปตามกฎหมาย

- (1) ข้อมูลซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อความปลอดภัยของผู้เยาว์ เช่น ข้อมูลตำแหน่งที่อยู่แบบเรียลไทม์ ข้อมูลสถานศึกษา หรือข้อมูลที่ทำให้ระบุสถานที่อยู่ได้โดยตรง
- (2) ข้อมูลชีวมาตร หรือข้อมูลสุขภาพที่มีลักษณะอ่อนไหวเป็นพิเศษ
- (3) ภาพ เสียง หรือข้อมูลอื่นที่มีลักษณะลามกอนาจาร หรือเข้าข่ายแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากผู้เยาว์

(4) ข้อมูลใด ๆ ซึ่งผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลรู้อยู่แล้วหรือควรรู้อยู่แล้วว่าการเปิดเผยอาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงแก่ผู้เยาว์

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ที่มีได้อยู่ในวรรคสอง ให้เก็บ ใช้ หรือเปิดเผยได้ต่อเมื่อได้มีการให้ความยินยอมโดยชอบด้วยกฎหมายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- (1) ในกรณีผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 10 ปี ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใช้อำนาจปกครอง
- (2) ในกรณีผู้เยาว์อายุตั้งแต่ 10 ปีแต่ไม่ถึง 15 ปี ต้องได้รับความยินยอมจากทั้งผู้เยาว์และผู้ใช้อำนาจปกครอง
- (3) ในกรณีผู้เยาว์อายุตั้งแต่ 15 ปีแต่ไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ ผู้เยาว์อาจให้ความยินยอมได้เอง แต่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้งให้ผู้ใช้อำนาจปกครองทราบก่อนการเก็บ ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว

การให้ความยินยอมตามวรรคสาม ต้องกระทำโดยชัดแจ้ง เป็นหนังสือ หรืออยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถตรวจสอบได้ และต้องสามารถเพิกถอนความยินยอมได้โดยไม่เสียสิทธิของผู้เยาว์

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลใดฝ่าฝืนวรรคสองหรือวรรคสาม ต้องรับผิดดังต่อไปนี้

- (1) โทษทางปกครอง คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีอำนาจสั่งปรับทางปกครองไม่เกินห้าล้านบาท และมีอำนาจสั่งระงับ แก้ไข ลบ หรือทำลายข้อมูลดังกล่าวโดยทันที
- (2) โทษทางอาญา ในกรณีการกระทำฝ่าฝืนวรรคสอง ซึ่งมีผลให้ผู้เยาว์ได้รับอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ ชื่อเสียง หรือเสื่อมเสียศีลธรรม ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางมิชอบ ให้เพิ่มโทษหนึ่งในสาม
- (3) โทษทางแพ่ง ผู้เยาว์หรือผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่แท้จริง และศาลอาจสั่งให้ชำระค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายดังกล่าว”

2. ปัญหาการที่ครูใช้เด็กนักเรียนเป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวทางสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ศึกษาเห็นว่าสมควรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมในบทบัญญัติมาตรา 82 และเพิ่มบทบัญญัติมาตรา 82/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 โดยมีหลักการเพื่อกำหนดให้การเปิดเผยข้อมูลของผู้เยาว์โดยมิชอบเป็นความผิดวินัยร้ายแรง นอกจากนี้ยังเพิ่มความรับผิดชอบ ประกอบด้วย ความรับผิดทางแพ่ง การชดใช้ค่าเสียหายแก่เด็ก ความรับผิดทางอาญาหากเข้าข่ายความผิดตามกฎหมายอื่น รวมถึงความรับผิดทางปกครอง

ดังนั้น จึงขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 82 ว่า “วรรคสอง (เพิ่มเติม) ในการปฏิบัติหน้าที่ หรือการใช้สื่อสารมวลชน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ทุกประเภท ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องไม่กระทำการดังต่อไปนี้

(1) เปิดเผยหรือเผยแพร่ข้อมูล รูปภาพ เสียง หรือคลิปวิดีโอของผู้เรียน โดยไม่ได้รับความยินยอม ตามกฎหมาย หรือในลักษณะที่เป็นการละเมิดสิทธิ ความเป็นส่วนตัว ศักดิ์ศรี และชื่อเสียงของผู้เรียน

(2) ใช้ข้อมูลของผู้เรียนเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือประโยชน์ของบุคคลอื่น โดยไม่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือประโยชน์ทางการศึกษา

(3) โปสต์ แสดงความคิดเห็น หรือกระทำการใด ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน ความเชื่อมั่นของสังคมต่อวิชาชีพครู หรือระบบการศึกษา

วรรคสาม (เพิ่มเติม) การฝ่าฝืนวรรคสอง ให้ถือเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง และให้นำบทบัญญัติ มาตรา 83 ถึงมาตรา 90 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

และขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมบทบัญญัติ “มาตรา 82/1 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องรักษาความลับและคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เรียนหรือผู้เยาว์ที่อยู่ในความดูแล ไม่ว่าจะเป็ นข้อมูล ด้านการศึกษา ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลสุขภาพ ข้อมูลพฤติกรรม หรือข้อมูลอื่นใดที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย แก่ตัวผู้เยาว์ หากถูกเปิดเผยแก่บุคคลภายนอกโดยมิชอบ

ห้ามข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เปิดเผย ใช้ หรือส่งต่อข้อมูลของผู้เยาว์ไม่ว่าด้วยวิธีใด เว้นแต่

- (1) เป็นการปฏิบัติหน้าที่ราชการตามกฎหมาย
- (2) ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากผู้ใช้อำนาจปกครอง
- (3) เป็นกรณีที่จำเป็นเพื่อปกป้องสวัสดิภาพหรือความปลอดภัยของผู้เยาว์ตามที่กฎหมายกำหนด

การกระทำฝ่าฝืนตามวรรคสอง ให้ถือเป็น ความผิดวินัยร้ายแรง และให้ลงโทษตามที่กำหนด ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

นอกจากโทษทางวินัยตามวรรคสาม ผู้กระทำยังต้องรับผิดชอบดังต่อไปนี้

(1) ความรับผิดชอบแพ่ง ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เยาว์ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และศาลอาจกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มเติมได้

(2) ความรับผิดชอบทางอาญา หากการเปิดเผยข้อมูลเป็นการกระทำที่เข้าข่ายความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น ต้องระวางโทษตามกฎหมายดังกล่าว

(3) ความรับผิดชอบทางปกครอง ให้ผู้บังคับบัญชามีอำนาจออกคำสั่งทางปกครองในการระงับ แก้ไข ลบ หรือทำลายข้อมูลที่ถูกเปิดเผยโดยมิชอบ และมีอำนาจสั่งปรับทางปกครองไม่เกินจำนวนที่กฎหมายกำหนด

การสอบสวนพฤติกรรมตามมาตรา นี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. กำหนด และต้องคำนึงถึงการคุ้มครองผู้เยาว์เป็นสำคัญ”

3. ปัญหาการแก้ไขเยียวยาความเสียหายในกรณีที่เกิดนักเรียนถูกละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทางสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ศึกษาเห็นว่าสมควรที่จะต้องแก้ไขโดยการเพิ่มบทบัญญัติมาตรา 33/1 และมาตรา 33/2 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยมีหลักการเพื่อกำหนดให้มีคณะกรรมการภายในสถานศึกษาที่ประกอบด้วยตัวแทนหลายภาคส่วน ทั้งครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบถ่วงดุลอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงกับคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 33 มีการกำหนดความรับผิดชอบและบทลงโทษ เมื่อเกิดการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก นอกจากนี้ยังให้อำนาจศาลสั่งการฟื้นฟูชื่อเสียงและสิทธิของเด็กตามความเหมาะสม

ดังนั้น จึงขอเสนอแนะเพิ่มเติมบทบัญญัติใหม่ในลักษณะ “มาตรา 33/1 โรงเรียนหรือสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐานทั้งของรัฐและเอกชน ต้องจัดตั้ง คณะกรรมการด้านความปลอดภัยออนไลน์ ขึ้น ประกอบด้วยตัวแทนของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียน โดยคณะกรรมการดังกล่าวต้องทำงานร่วมกับคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 33 อย่างใกล้ชิด เพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบายและมาตรการป้องกันภัยคุกคามทางออนไลน์ที่อาจส่งผลกระทบต่อข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นอยู่ของนักเรียน

(2) ให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่ ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและความปลอดภัยบน โลกออนไลน์

(3) รับเรื่องร้องเรียนและจัดการกับเหตุละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนอย่างเร่งด่วนและมีประสิทธิภาพ

(4) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูผู้ได้รับผลกระทบ”

และควรเพิ่มเติมบทบัญญัติ “มาตรา 33/2 ในกรณีที่มีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กซึ่งเป็นนักเรียน หากเป็นการละเมิดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อหรือจงใจของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ละเมิดนอกจากจะต้องรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้แล้ว ยังต้องชดเชยค่าเสียหายทั้งทางทรัพย์สินและค่าเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดขึ้นแก่เด็กหรือผู้ปกครองด้วย

ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อฟื้นฟูชื่อเสียง และสิทธิของเด็กที่ได้รับผลกระทบ โดยคำนึงถึงวิธีการที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

กฎหมาย

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 20

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child: CRC 1989)

เอกสารอื่นๆ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ข่าว กสม. และเหตุการณ์สำคัญ, กสม. แฉลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 14/2568 กสม. มีข้อเสนอแนะในการคุ้มครองสิทธิเด็ก กรณีเด็กถูกนำไปทำคอนเทนต์ โดยละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวและเสี่ยงต่อภัยออนไลน์, [online], Available URL:

<https://www.nhrc.or.th/index.php/th/NHRC-News-and-Important-Events/14375>, 2568 (ธันวาคม, 1). Thai PBS The ACTIVE, เมื่อ 'เด็กคือคอนเทนต์' นี่เราเป็นพ่อแม่ เป็นครู หรือ อินฟลูเอนเซอร์ ?, ออนไลน์, [online], Available URL : <https://theactive.thaipbs.or.th/read/respect-childrens-rights>, 2568 (ธันวาคม, 1).